

A XVIII. századi ruszin művelődéstörténet kimagasló alakjai

De Camelis József püspök (1641-1690-1706)

A munkácsi püspökség XVII-XVIII. századi történetében jelentős szerepet játszottak a lengyelországi, főleg galíciai rutén szerzetesek, papok, akik közül többben püspöki székbe is emelkedtek. A kárpátaljai és galíciai egyházi értelmiség kapcsolata a lengyelországi ortodoxok 1595-ös uniója után sem mutat lanyhulást. A magyarországi bazilita monostorok pedig egészen a XVIII. század 30-as éveiiig, az önálló magyarországi rendtartomány létrejöttéig a galíciai provinciához tartoztak. A XVII. század elejétől az egyházi unió ellenfeleiként ismert *Rákócziak* félve a katolicizáló törekvésektől óvatosabbak lettek az uniált galíciai papokkal szemben. Ebben anyagi természetű okok is közrejátszottak. *Rákóczi György* munkácsi várkapitánya, *Balling János* pl. azzal vádolta a lengyelországi származású Taraszovics Vazul püspököt (?-1634-1648), hogy a jövedelmét Lengyelországba hordja ki, s lengyel (galíciai) deákokkal veszi körül magát¹.

Ebben az időben a katolikus *Drugeth* grófok homonnai, ungvári uradalmainak papsága a przemysli püspöknek adózott. Megnőtt a lengyelországi eredetű vezető papság szerepe az ungvári unió megkötését követően 1689-ig. II. Rákóczi Ferenc fejedelem az esztergomi érsekséggel szemben a munkácsi püspökséget „régii rendeltetése és egykori szokás szerint” a galíciai metropóliához kívánta csatolni.² A XVII. század végén, a XVIII. század elején, amikor a király, a Rákócziak, a rutén klérus, a pápa, sőt az egri püspök is mind magának igényli, s gyakorolja vagy gyakorolni igyekszik a munkácsi püspökség betöltésének jogát. A Habsburg kormányzat és Kollonits esztergomi érsek igyekeztek meggátolni az ismeretlen és megbízhatatlan lengyelországi (galíciai) aspiránsok kinevezését a munkácsi püspöki székbe. Ennek egyik megnyilvánulása volt a görög származású jelöltek alkalmazása. *De Camelis* kinevezése kompromisszumnak tekinthető, ugyanis a helyiek a pravoszlávia, a régi hit iránti szimpátia, a lengyelországiak pedig az említett okok miatt nem nyertek kinevezést.

De Camelis az utolsó munkácsi vladika, aki nem a magyar királyság alattvalójaként került a püspöki székbe, vele ért véget az „idegen”, „nem haza fia” püspökök alkalmazásának gyakorlata. *De Camelis* tevékenysége eredményeként szilárdul meg Kárpátalján az unió, ekkortól kezd erőteljesebben érvényesülni az egri püspökök joghatósága. A Camelis névvel jelzett időszakban még számottevő a galíciai eredetű egyházi értelmiség tevékenysége. Camelis Kárpátaljára érkezve az unió meg-

¹ Szilágyi S.: Tarapovics Bazil vladika fogsága. Történelmi Tár. 1884. 673-681.

² Дулишковичъ И.: Историческія черты Угро-Русскихъ П. Унгарь. 1875. 123-137.

erősítésére, illetve terjesztése érdekében nagyszámú gyűlést, zsinatot tartott. Az első 1690-ből fennmaradt ukrán nyelvű körlevelét is valamelyik galíciai pap szerkesztette vagy fordította latin nyelvből. A körlevélben, melynek az intitulációja szerint *Munkács, Máramaros, Krasznobrod, Makovica és Komárom (!)* püspöke, De Camelis bejelentkezik a klérusnak, s minden megyéből vagy vajdaságból (!!!) két-két esperest vagy protopópát hív meg, hogy azok neki a megye papjai nevében hűségnyilatkozatot tegyenek. A dokumentumban igen sok, a galíciai írásbeliségre jellemző polonizmus van, a kárpátaljai nyelvi vonások pedig teljesen hiányoznak belőle³. Diáriumából megtudjuk, hogy a frissen unionizált papság anyagi, társadalmi helyzete kevésbé különbözött a jobbágyság sorsától, amennyiben a papság is kötelezve volt a jobbági terhek lerovására, mint híveik. A Camelis által vezetett zsinatokon a legtöbb résztvevő gubában, subában, bocskorban, tarisznyával az oldalán jelent meg, alig akadt, aki valamilyen papi öltönyt viselt. A szatmári zsinat határozatai ismeretesek, többek között szabályozták a papi ruházkodást, előírták, hogy a papok paraszt módjára ne dolgozzanak más földjén, minden papnak legyen két könyve amelyben a szülötteket és házassultakat feljegyzik, minden parochián legyen kántor és egyházi, kit a falu köteles eltartani⁴.

De Camelis az unionizált rutén papság társadalmi helyzetének rendezése érdekében *Kollonits* esztergomi érseknek keresztül I. Lipót királyhoz fordult. Közbenjárására a király 1692. augusztus 23-án kiváltságlevelet adott ki az egyesült rutén papság számára. Az oklevéllel a király a papokat, s azok gyermekeit felszabadította a jobbágyság alól. A papokat és az egyházi objektumokat ugyanazon mentességben részesítette, amellyel a római katolikus klérus tagjai is rendelkeztek. Elrendelte, hogy a földesurak, a parochia, az iskolák és temetők részére telket biztosítanak stb. Az immunitás azonban nem valósult meg egycsapásra. *I. Lipót* kiváltságlevelét 1712-ben *III. Károlynak*, 1741-ben *Mária Teréziának* újra meg kellett erősítenie. A magyar nemesi rendek csak az 1722-23-as országgyűlésen fogadták el a görögkatolikus rutén papok immunitását, de a később felszenteltekre nem vonatkoztatták azt. A parochiális telkek kihatása, az iskolák építése pedig csak *Bacsinszky András* püspök idejében, a XVIII. század végén oldódott meg. A Lipót-féle kiváltságlevelé tartalmát, lényegét 1698-ban megjelent ukrán nyelvű katekizmusában De Camelis is ismertette (350-351. old.). A görög származású püspök elrendelte a latin szertartású ünnepeket az unitus híveinek is megtartani, sőt a két naptár egyesítését is tervbe vette. Katekizmusában elfogultság nélkül, racionális érvekkel, több oldalon magyarázza a Gergely-naptár lényegét, előnyeit (342-351. old.).

De Camelist a ruszin iskolatörténet és könyvtörténet is számontartja. Az unió előtti helyzethez hasonlóan az egyházi értelmiség súlyos problémája volt a papképzés rendezetlensége. A papnevelés kérdésének megoldására De Camelis kérésére *Kollonits* esztergomi érsek tette meg az első lépéseket. A nagyszombati *Szent Adalbert szemináriumban Jány Ferenc* szerémi püspök hagyatékából, valamint a saját

³ Udvari I.: Megjegyzések De Camelis J. nyomtatott műveinek és körlevelének nyelvezetéről. *Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis*. t.11/E 1987. 157-165.

⁴ Дулишковиць id. mű. III. 1877. 1-46.

vagyonából 20000 Ft-os alapítványt létesített a keleti szertartású teológusok neveltetési költségeinek fedezésére. A vizsgált kor püspökei közül ezen az alapítványon nyertek kiképzést *Olsavszky Simon*, *Blazsovszky Gábor*, *Olsavszky Mihály*, *Bradács János* és *Bacsinszky András*, valamint a vezető egyházi értelmiség többsége.

De *Camelis* nevéhez fűződik az első, speciálisan a ruszinok számára kiadott könyvek megjelentetése is. A misszionáriusi tevékenységet kifejtő *Camelis* látva, hogy unionizáló, illetve az uniót megerősítő tevékenysége csak akkor érhet el tartós eredményeket, ha sikerül az oroszországi pravoszláv könyvek hatását bizonyos mértékig ellensúlyozni. Ezért 1698-ban Nagyszombatban **Катехисисъ для науки оуѣроурскимъ людемъ зложеннїи** címmel katolikus szellemű, ukrán nyelvű katekizmust jelentetett meg, a következő évben pedig **Букваръ языка славеньска** címmel ugyanott ábécés könyvet adott ki. Mivel *Camelis* nem ismerte a ruszin, illetve az ukrán nyelvet, a nevezett műveket latin nyelven írta meg, majd lefordíttatta. A katekizmus fordítójának nevét is ismerjük: *Kornickij Ivan*. *Kornickij* galíciai volt, s az újabb kutatások szerint lemki nyelvjáróterületről származott⁵. A katekizmust 1726-ban Nagyszombatban román nyelven is kiadták⁶. *Camelis* kárpátaljai működése a rutén klérus egy részénél ellenkezést váltott ki, II. Rákóczi Ferenc sem ismerte el, többször is felszólította az ország elhagyására. De *Camelis* tevékenységét, az általa megjelentetett katekizmus tartalmát, szellemét s annak fordítóját éles szavakkal kritizálja a korabeli ruszin hitvitázó irodalom jelentős alakja: *Andrella Oroszvégeessi Mihály*.⁷ De *Camelis* 1706. augusztus 22-én halt meg *Eperjesen*. A papság művelődésére, iskoláztatására vonatkozó elképzeléseit és célkitűzéseit nem sikerült valóra váltania, így a problémák megoldása utódaira maradt.

Bizánczy György püspök (1637-1716-1733)

A XVIII. század első harmadában is intenzívek voltak a galíciai és kárpátaljai egyházi értelmiség kapcsolatai. *De Camelis* halálától Bizánczy kinevezéséig a papság jelentősebbik része lemergi, przemysli püspököknél szentelődött fel, ami természetesen társadalmi, nyelvi kapcsolatot is jelentett. *Haraksim L'* szlovák kutató *Hadzsega* forráspublikációi alapján végzett számításai szerint 1750-ben pl. csak Zemplén megyében 60 Galíciában felszentelt papot írtak össze⁸. Mivel a papi felszentelés vizsgákhoz volt kötve, joggal feltételezhető, hogy a vizsgázók bizonyos tanulmányokat *Galíciában* végeztek el. A *Przemyslben*, *Lembergben*, *Luckban* stb.

⁵ Mágocsi P.R. - Strumins'kyj B.: The First Carpatho - Ruthenian Printed Book. Harvard Library Bulletin. vol.XXV. (1977) No. 3. 292-309.

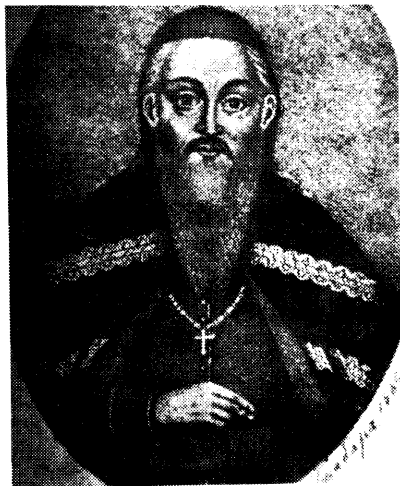
⁶ Beloň Rusinsky (Sztripszky H.): Trnavská univerzita v službe unionistickej idey. in. Pamiatke trnavskej university 1635-1777. Trnava, 1935. 255-256.

⁷ Петровъ А.: Памятники церковно-религиозной жизни Угровуссовъ XVI-XVIII. вв. I. Санкт-Петербург, 1914. 272-92.

⁸ Haraksim L': K sociálnym a kultúrny m dejinám Ukrajincov na Slovensku do roku 1867. Bratislava, 1961. 70.

felszentelt papok egy része galíciai, volhíniai származású volt.⁹ *Bizánczy* is Lembergben szentelődött püspökké (1716),¹⁰ amikor is, kísérete feljelentése szerint, a galíciai főpapokkal többek között arról is tanácskozott, hogyan szabadulhatna meg az egri érsekség hatósága alól.

Bizánczy 1727-ben *Краткое припадковъ моральныхъ или нравныхъ Собраніе* címmel kazuisztikát jelentetett meg korabeli ukrán irodalmi nyelven. A mű, valamint a *Bizánczy*-kéziratok nyelvezete¹¹ is csak a galíciai-kárpátaljai intenzív kapcsolatok figyelembevételével érthető meg. *Bizánczy* 1720-ban tudatja az esztergomi érsekkel, hogy Bécsbe indulása előtt levelet kapott *Kiska Leo* lengermetropolitától, melyben az, mint szomszéd főpásztort meghívja őt a nacionális és rítus (szertartási) szinódusra. Mivel primási, ill. érseki engedély, valamint királyi hozzájárulás nélkül nem utazhatott el a más államban tartott zsinatra, támogatást kért tőlük. Kérte, hogy ő, vikáriusa vagy a klérus megbízottja résztvehessen az említett szinóduson. Nem tudjuk, részt vett-e végül is *Bizánczy* a zamosci zsinaton, annyi azonban biztos, hogy Róma és a lengyel katolikus klérus katolicizációs intenciói jegyében összegyűlt zsinat határozatainak hatása *Bizánczy* idején kimutatható. A zamosci zsinat határozatai képezték a görögkatolikus főesperesek 1726-os egri gyűlésén hozott rendeleteinek alapját. 1727-ben, amikor a schizmával gyanúsított ugocsai papságot újra a katolikus hitvallás letételére kényszerítették, a jelenlévő mintegy félszáz pappal a zamosci zsinat döntéseit is ismertették. *Bizánczy* 1727-es Kazuisztikája előszavában hangsúlyozza: a mű a zamosci zsinat határozata értelmében, az érthetőség kedvéért jelenik meg népnyelven; a munkában többször is történik utalás a zsinat rendelkezéseire. (179, 318, 319 old.stb.)

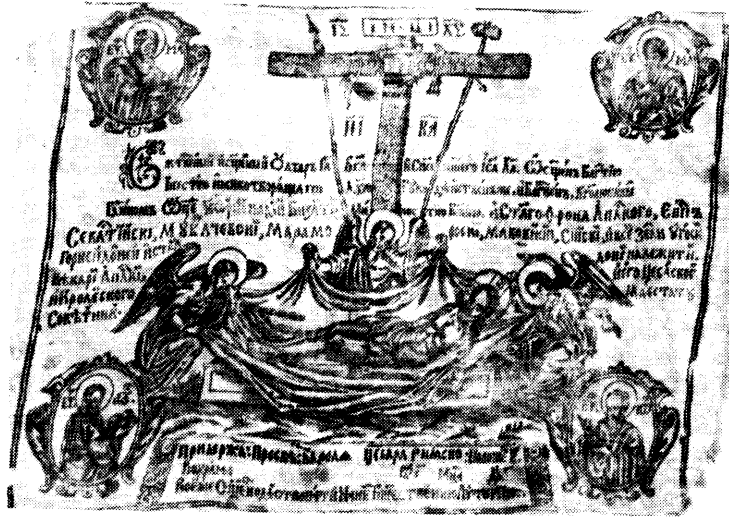
Bizánczy püspök 1723-ban felállította a *Máramarosi* Vikáriátust.¹²

⁹ Панькевич І.: Матеріали до історії мови південно-карпатських українців. Науковий збірник музею української культури в Свиднику. Пряшів, 1970. 20-24.

¹⁰ *Bizánczy* 1701-től nagykallói parochus volt. Szabolcs vármegye akkori székhelyén Nagykállóban, a parochiális teendőkön kívül, Szabolcs, Szatmár és Bihar vármegyék főesperesi tisztjét is betöltötte. Nagykallói parochusi tisztjét 1716-ig, püspökké (apostoli vikáriussá) történt kinevezéséig megtartotta. Vö. Lengyel E.: A gör. kath. egyház Szabolcs vármegyében. *Borovszky S.* (szerk.): Szabolcs vármegye. Bp. 1900. 348.

¹¹ *Bizánczy* püspök kéziratának nyelvezetéről ld. Udvari I.: A ruszin egyházi hivatali írásbeliség a XVIII. század első harmadában. (*Bizánczy* György Gennadius (1657-1716-1733) püspök iratai.) *Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis*, tomus 13/C. Nyelvészeti Közlemények. Nyíregyháza, 1992.

¹² Erről részletesebben ld. Pirigy I.: A magyarországi görögkatolikusok története. Nyíregyháza, 1990. 149.

Bizánczy Gennadius püspök antimensionja

Olsavszky Simon István püspök (? -1734-1737)

Életéről, működéséről keveset tudunk. A Szepes megyei Olsavkán (Olsavica) jobbágy családban született, eredeti családneve *Zsid*.¹³ A teológiát Nagyszombatban végezte, 1719-től munkácsi parochus, 1728-tól Bizánczy György helyettese. Lembergben szentelték püspökké. Művelődéstörténetileg maradandót nem alkotott. Működése témám szempontjából mégis több szempontból figyelemre méltó. A XVIII. századi munkácsi püspökök közül ő a második, aki lemki nyelvjárási területről származik, vele kezdődik el a helyi – lemki ruszin – nyelvjárási sajátosságok püspöki kancelláriai úton történő terjedése. *Püspöksége fordulópontot jelent a kárpátaljai-galíciai kapcsolatok történetében is. Az egri püspök leiratának megfelelően Olsavszky Simon körlevelében rendeli el, hogy az esperesek szigorú felelőség terhe alatt tartoznak örködni afelett, a papjelöltek nehogy Lengyelországba vagy máshová menjenek felvenni az egyházi rendeket.* A rendelkezést megszegőket Olsavszky felfüggesztette állásukból.

¹³ A szepességi ruszin községek népéletéről ld. A Mária Terézia-féle úrbérrendezés szlovák nyelvű dokumentumai. Szepességi ruszin falvak népelete Mária Terézia korában. Vasvári Pál Társaság Füzetei. 4. Nyíregyháza, 1991. 27-248.

Olsavszky Mihály Manuel püspök (1700-1743-1767)

A történeti feldolgozások egybehangzó állítása szerint *Olsavszky* minden energiáját arra koncentráta, hogy magát és eparchiáját függetlenítse az eгри püspök fennhatósága alól. Püspökségének idejére esik a rutén papság műveltségbeli, anyagi, erkölcsi tekintélyének növekedése, az egyházmegyei kormányzat és intézmények kiépítése.

Iskolatörténeti vonatkozásban kiemelendő, hogy *Olsavszky Mihály Manuel* a korabeli műveltség és iskoláztatás színvonalát jelentősen befolyásoló lelkészképzést alapjaiban megreformálta azzal, hogy 1744-ben *Munkácson* *szemináriumot* létesített, ahol a papfiakat, a leendő papokat és kántorokat tanulmányok végzésére kötelezte.¹⁴ Hogy a ruszin értelmiség a kor követelményeinek megfelelő latin tudást szerezhessen, ill. a latin nyelv tanulásának megkönnyítésére latin és egyházi szláv nyelvű párhuzamos szöveggel 1746-ban tankönyvet jelentetett meg Kolozsváron:¹⁵

Olsavszky Mánuel püspök arcképe

pecsétnyomata. 1757

Valószínűnek tartom, hogy egy hasonló című és struktúrájú, 1739-es kiadású moszkvai munka utánnyomását végeztette el Olsavszky, legalábbis ezt támasztja alá nyelvi elemzésem.

Ismeretes, a XVIII. század végéig nem volt megoldott a magyarországi cirillbetűs könyvnyomtatás problémája. Olsavszky több kísérletet tett, hogy cirillbetűvel is felszerelt önálló nyomdára tegyen szert, próbálkozásai azonban nem jártak eredménnyel.

¹⁴ Удвари И.: Непознате писмо Георгия Росия на мадыарску Горницу. Шветлосц 1989. ч.2. 246-258.

¹⁵ Начало письменъ дѣтемъ къ наставленію на латинскомъ языкѣ. Elementa puerilis institutionis in lingua latina.

Handwritten note: *Handwritten note: Az Elementát 1999-ben Nyirepháza-ban facsimilében megjelent. J.F.H.*

A
SZERETET KÖTELE 2)

A Z. AZ:
A' NAP-KELETI ÉS NAP-NYUGATI ANYA
SZENT EGY-HÁZ-KÖZÖTT-VALÓ EGYGYESSÉGÉRŐL

L Ö T T B E S Z É D,
M E L L Y E L

OLS AVSZKI
MIHÁLY MANUEL
MUNKÁCSI, ÉS MÁRAMAKOSI
P Ü S P Ö K

Nemes Magyar Országban, és ahoz Tartozandó Híveken
Apostoli hely-tartó

A'
C S Á S Z Á R I, K I R Á L Y I,
A' Apostoli Fősegeknek Tanácsfő

A 2

Maga Királyi Dekréton-mellett-lévő Püspöki látogatásának alkalmazásával a Szathmár-Vár-megyei Népcel, s kit németül, franczúz, ki magy. Sőtöröknek nevezték, a' Szabadkára fel-iradott, és ismét bele-újított, 1733-ik éfűzendőben

A 3

Egygyűfőgek új fel-vételére éhított ki-menetellel írtetére. Deakból pedig Magyarra fordította, és meg becsizette
Egy Püspöki-Megyébel való Pap.
2) Ofice. cap. 11. vers. 4.

Nyomtatott Pápa Regi Jozsef Joffé Utolalot.

követően fordították le egyházi szláv, román, magyar és német nyelvre. A latin nyelv térhódításával összefüggésben több irodalomtörténeti feldolgozás Olsavszkytól számítja az ún. latin vagy latin-magyar irodalomtörténeti korszakot¹⁶. Neve a ruszin irodalomtörténetbe egy tiszteletére szerzett verssel is bekerült: *Піснь о епископѣ Михайлѣ Олшавскомѣ*¹⁷. A továbbiakban Olsavszky kéziratos statútumait tekintem át.

Olsavszky M. püspök statútumai

A nyelv- és művelődéstörténetileg becses statútumokra eddig sem a történeti, sem a nyelvtudomány nem figyelt fel. Az egri püspökkel egyházjogi csatározásokat folytató Olsavszkynak Mária Terézia 1750-ben rendeletileg meghagyta, hogy járja be egyházmegyéjét, s útja eredményéről és az észlelt problémákról tegyen jelentést. Olsavszky 1750-51-ben faluról-falura bejárta a joghatósága alatt lévő 10 vármegyét. Mária Teréziának felterjesztett jelentését az Országos Levéltár őrzi, ebből már idéztük a népességstatisztikai adatokat¹⁸.

Vizitációja során tapasztalt kisebb-nagyobb hibák, visszaélések arra ösztönözték, hogy egyes, a püspökség belső életét érintő kérdéseket rendeletileg szabályozzon. *Rendelkezések a szentségekről és azok adminisztrálásáról* címet viselő¹⁹, töredékesen fennmaradt **1752-es statútum** a keresztény világképnek megfelelően tárgyalja az esperesek, papok, kántorok kötelezettségeit, az utóbbiaknak előírva a tanítást is. A papság alacsony műveltsége miatt a statútum előírja, hogy a gyakorló lelkészek évente három alkalommal esperesük előtt tegyenek vizsgát erkölcsstanból

¹⁶ Sztripszky H.: Jegyzetek a görög kultúra árpádkori nyomairól. Bp. 1913. 92

¹⁷ Vö. Tichý Fr.: Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi. Prága, 1938. 16.

¹⁸ Lelőhelye: MOL. Acta Religionaria Fasc. 30. No. 971. 1751.

¹⁹ Eredeti cím: Пункта о сакраментях и сих администрованю. HPL 1700-1800 évi anyagok, jelezetlen

és teológiai ismeretből. Az 1756-os statútumból kiviláglik, hogy Olsavszky a korábbi statútumok, egyházmegyei rendelkezések tartalmát is vizsgán kérte számon papjaitól. Az eredménytelenül szereplőknek a munkácsi szemináriumba való iránítást helyezi kilátásba.

Olsavszky M. püspök 1756-os statútuma

Az 1755. február 12-én Munkácson tartott egyházmegyei zsinat határozatai képezik az 1756-ban kiadott statútum alapját. Figyelemre méltó a statútum formája, nyelvézete. A bevezetőt váltakozva követik a rendeletek (установление) és intelmek (поучение), így egy emlétkben egy ugyanazon nyelv két egymástól különböző funkcionális-stilisztikai változata figyelhető meg. A népnyelvhez közel álló, tömör nyelvezettel írott rendeletek, szabályok, (melyek száma 31,) száraz közlésével, s a szabálysértőkkel szemben fogatosított büntető szankciók megadásával kívánják elérni a helyes magatartást, viselkedést. A szabályokhoz kapcsolódó intelmek filozófiai-etikai megközelítésben sok intő tanulságot tartalmaznak, s bőven idéznek a Biblia intelem-jellegű fejezeteiből – az Apostolok cselekedetéből, az apostoli levelekből stb. Ezzel is magyarázható, hogy az intelmekben kevesebb népnyelvi elem található.

A bevezető két kérdésre ad választ. 1. *Miért születtek meg a rendelkezések?* 2. *Miért nem közvetlenül az említett 1755-ös egyházmegyei zsinat után került a dokumentum a papság kezébe?* Az első kérdésre adott választ idézzük Olsavszkytól: „A canonica visitation során a joghatóságom alá tartozó klérus körében sok lelkész nagy műveletlenségét, szegénységét vagy hanyagságát tapasztaltam, s sok olyan jelenséget és dolgot, amelyek ellenkeznek elvárásaimmal és nem egyeztethetők össze a papi hivatással. Hogy a papság között mindeme rossz eltöröltessék és megszűnjék, kibocsájtottam a *Rendelkezéseket a szentségekről és azok adminisztrálásáról...* De, ó, mély fájdalom, milyen haszonnal és eredménnyel jártak ezek a rendelkezések? Semilyennel...” 2. A statútum közrebocsájtása *Olsavszky* indoka szerint azért késett, mert várta a római és görög klérusnak mindenkori jövedelmek miatti ellenséges vitáját eldöntendő királyi határozatot.²⁰

Miről rendelkezik Olsavszky? A rendelkezések egy része a szűkebben vett lelképásztorkodáshoz, másik része az azzal összefüggő adminisztrációra, míg több rendelet az iskoláztatásra vonatkozik. Néhány rendeletből az tűnik ki, hogy az óriási kiterjedésű egyházmegyében a szertartások, ünnepek nem voltak egységesek. Az 1756-os statútum gyakran hivatkozik az 1752-esre. Tartalmából kitűnik, hogyan működött az esperesi zsinatok rendszere, milyen fontos szerepet töltött be a körlevelezés. Olsavszky rendszeresen vizsgáztatta papjait, a papfaktól megkövetelte, hogy beiratkozzanak a munkácsi szemináriumba, a kántorokat tanításra kötelezte. Olsavszky idejétől vált rendszeressé az anyakönyvezés, a protocollumok

²⁰ 1756. szeptember 16-án a királynő arról rendelkezett, hogy a görög rítusú hívek körében végzett szertartásokért járó stóla teljes egészében a görög szertartású lelkészeket illeti.

okát így definiálja Olsavszky: „A helyzet nem megnyugtató, mert vak vezet világtalant”.

5. Ezentúl a papok kötelesek fiaikat házasságuk előtt a „munkácsi iskolába” küldeni. Az 1752-es statútumnak megfelelően, papi hivatalhoz nem juthat az, aki 3 évet nem tölt el a munkácsi iskolában.
6. Minden pap köteles a gyónásra nála kijelölt paptársát évente négyszer meggyóntatni, s a gyónásról írásbeli igazolást adni.
7. Három hónapon belül szerezzon be minden pap egy könyvet fehér papírból, amelyikbe az esperességi gyűléseken elvégzendőket és elvégzetteket saját okulására bevezeti, mert „a szó elrepül, az írás megmarad”. Azt, aki e rendelkezésnek nem tesz eleget, felfüggesztik állásából. A protocollumok ellenőrzését az esperesek kötelességévé tette.
8. A fenti könyvön kívül mindegyik lelkésznek legyen még négy könyve, azok amelyekről szó volt az 1752-es statútumban is, nevezetesen: egy könyv a léleköszeírások számára, egy-egy pedig a kereszteltek, elhunytak és házasultak regisztrálására. E rendelkezés megsértői egy tallér büntetést tartoznak fizetni.
9. Az esketést minden lelkész köteles az 1752-es statútum házasság szentségéről szóló fejezetének megfelelően végezni. A rendelkezést megszegők egy tallér büntetést fizetnek.
10. Egyetlen pap se merészelje más parochus hívének gyónását hallgatni, egyértelmű és világos engedély nélkül. Egyetlen parochus se merje más parochus hívét, annak egyértelmű engedélye nélkül megesketni.
11. Ismeretes: az esperességi gyűléseken a híveket is érintő fontos kérdések is szóba kerülnek, a vizsgákon pedig ezek, a hívek szellemi-lelki épülését szolgáló kérdések kéretnek számon. A körlevelekben nemcsak fontos, de igen gyakran sürgős dolgokról van szó, úgyszintén hozzánk is, vikáriusunkhoz is, hozzátok is levelet írnak a földesurak, vagy lelkésztársaitok – írja Olsavszky – éppen ezért az a parochus amelyik elmulasztja, hogy esperességi gyűlésre jöjjön, s így a vizsgán nem jelenik meg, vagy a körlevelet nem küldi tovább, vagy sokáig magánál tartja, a püspöknek vagy vikáriusának szóló levelet időben nem továbbítja, egy tallér büntetést fizet.
12. Mivel az italozás nem vezet jóra, sőt ellenkezőleg szellemi, fizikai (testi) fajtalanságot, veszekedést és ámulást eredményez, éppen ezért egyetlen parochus se merjen (római katolikus) plebanusokkal italozni, nekik vagy bárkinek az esperességi kerületét vagy bármilyen előljáróját érintő titkot felfedni, ellenkező esetben egy dukát büntetést fizet.
13. Tudomást szereztem arról is – írja a püspök, – hogy egyes parochusok kelletlenül engedelmeskednek nekem, s előljáróiknak gyakran ellenszegülnek. Éppen ezért keményen megparancsolom, hogy minden egyes, joghatóságom alá tartozó lelkész és parochus előljáróinak, az őket megillető tiszteletet adja meg, s a szükséges dolgokban megfelelő engedelmességet tanúsítson.
14. Ha valamelyik vétkes parochust vétkes cselekedete ügyében előljárója, tisztje megidézi, és az az idézésre nem jelenik meg, büntetést fizet – annyiszor egy tallért, ahányszor távol marad az idézéstől.
15. Ha valamelyik parochusra előljárója büntetést szab ki, vagy indokolt esetben az előljáró rendet teremt, illetve vitás ügyet lezár, s a parochus pedig neki

nem engedelmeskedve hozzánk fut, hogy esetét előadja, s előljárójára panaszkodjon, addig tölem, püspökétől nem nyer meghallgatást, amíg előljárójától írásos igazolást nem hoz arról, hogy tisztje mi végett ítélte el, illetve hogy miért nem akar tisztjének engedelmeskedni.

16. Az egyházi telkeken ülő özvegy papnék, ha az egyházat adminisztráló papot étellel, itallal ellátják, megtarthatják a párbér harmadrészét, de ha az adminisztrátort nem étkeztetik, akkor az általuk használt telek után járó katedratikum felét tartoznak megfizetni. Ilyen egyházakban a pénzbeli, a stoláris jövedelem az adminisztrátort illeti. Az ilyen adminisztrátorok keresztényi szeretetből is tartoznak az özvegy papnékat nyomorgatóiktól védelmezni és óvni.
17. Elvárjuk és akarjuk, hogy püspökségem kezdetén közzétett és 1752-ben a szentségekről kiadott rendelkezéseinket minden parochus tartsa be. Ezért az áldozópapok ezeket gyakori olvasással megtanulni kötelesek, s erről a vizsgán vizsgáztatóiknak számot tartoznak adni.
18. Minden parochus köteles három havonként leadni a bűnbánati prédikáció szövegét, különben büntetése nem marad el.
19. Ha valamelyik parochusnak más parochiában kellene liturgizálnia, a liturgia egységessége kedvéért a felséges királynő parancsolata szerint, és mindenféle kísértés elhárítása végett nézze meg az illető hely parochusának tipikonját, (egyházi szabályzatát) és úgy liturgizáljon.
20. A főesperesek kötelesek szigorúan megvizsgálni a parochusok és kántorok investitúrális dokumentumait, s adjanak számot arról, ha valakinek nincs ilyen. Az esperesek és vizitálók azokat az ünnepeket kötelesek megtartatni, amelyek az 1752-es statútum főpapokról és kötelességeikről írott fejezetében találhatók.
21. Az inkvizíció megtartásáért az inkvizítornak 7 máriás jár, ennek 2/3-a az övé, 1/3-a pedig a segédjéé. Ezen összeg le nem tételéig az inkvizítor semmilyen inkvizíciót nem köteles végezni.
22. A kántoroknak szigorúan megparancsoltatik, hogy főpapjaiknak és parochusaiknak a megfelelő tiszteletet megadják, vallásuk gyakorlásában serények és buzgók legyenek, a kis gyerekeket a keresztényi tudományokra híven tanítsák, ellenkező esetben elvesztik kántori kondíciójukat.
23. A lengyelországi Szent Bazil rendi szerzetesek itt, a mi népünk között oklevelekkel kvesztálnak, vagyis könyöradományt gyűjtenek, ennek kapcsán és más egyéb módon embereinket félrevezetik, izgatják, amiből sok kísértés származik, éppen ezért a fő- és áldozópapoknak egyaránt szigorúan megparancsoljuk, hogy a parochiális népet világosítsák fel behízelt viselkedésük módjáról, s hívják fel figyelmüket arra, hogy ne engedjék magukat becsapni és lenyűgözni ezektől és a hozzájuk hasonló barátoktól.
24. Egészséges embernek egyetlen lelkész se merészelje az utolsó kenetet feladni (mint ahogy ez egyes helyeken oktalan módon megtörténik), mert különben elveszti lelkési hivatalát.
25. A lelkész, nemcsak tiszta lelkiismerettel köteles liturgizálni, s a keleti szentegyház rendje szerint zsolozsmázni, de éjjeltől tartózkodnia kell a lisztes ételektől, az italoktól, – bőjtölnie kell. Szigorú büntetés terhe alatt egyetlen pap se